

2016 SOTE

**PODKARPATSKÁ RUS A ETNOIDENTIFIKAČNÉ
PROCESY NA JEJ ÚZEMÍ V PRVEJ POLOVICI
20. STOROČIA**

**UMENIE VO VOJNE – VOJNA V UMENÍ
(Pamäť 1. svetovej vojny v literatúre
a umení)**

**česko-slovenská
historická
ročenka**

A black and white photograph of a landscape with rolling hills and a large tree on the left. The hills are covered in dense vegetation, and the sky is filled with scattered clouds. The overall tone is serene and historical.

OBSAH – CONTENTS – INHALT

ROBERTU KVAČKOVI K JUBILEU

Robert Kvaček (už) osemdesiatšesťročný (Ivan Kamenec) 11

PODKARPATSKÁ RUS A ETNOIDENTIFIKAČNÉ PROCESY NA JEJ ÚZEMÍ V PRVEJ POLOVICI 20. STOROČIA

Stanislav Konečný

Slováci a Rusíni a vplyv ich koexistencie na etnoidentifikačný proces
rusínskeho obyvateľstva 15

Csilla Fedinec

Maďari a Rusíni na Podkarpatskej Rusi a dosah ich vzájomnej
koexistencie na etnoidentifikačný proces rusínskeho obyvateľstva 45

Peter Švorc

Židia a Rusíni na Podkarpatskej Rusi a dosah ich vzájomnej
koexistencie na etnoidentifikačný proces rusínskeho obyvateľstva 59

Peter Borza

Gréckokatolícka cirkev a jej vplyv na etnoidentifikačný proces
rusínskeho obyvateľstva 71

Ľubica Harbul'ová – Ihor Lichtej

Miesto emigrantov z Ruska a Haliče v etnoidentifikačných procesoch
na Podkarpatskej Rusi v medzivojnovom období 79

Jan Rychlík, Magdaléna Rychlíková

Připojení Podkarpatské Rusi k Československu a etnoidentifikační proces
rusínskeho obyvateľstva 95

Jan Němeček

Podkarpatská Rus/Karpatská Ukrajina/Zakarpatsko na konci
druhé světové války a události, které formovaly etnoidentifikační
procesy rusínskeho obyvateľstva 117

Česko-slovenská historická ročenka 2016

Vydáva Ústav politických vied SAV v spolupráci
s Česko-slovenskou/Slovensko-českou komisiou historikov
vo VEDE, vydavateľstve SAV

Recenzenti:

PhDr. Dušan Kováč, DrSc.

PhDr. Jan Mervart, PhD.

Tento zväzok vychádza vďaka finančnej podpore
podpredsedu AV ČR a Úradu SAV.

MAĎARI A RUSÍNI NA PODKARPATSKEJ RUSI A DOSAH ICH VZÁJOMNEJ KOEXISTENCIE NA ETNOIDENTIFIKAČNÝ PROCES RUSÍNSKEHO OBYVATEĽSTVA*

CSILLA FEDINEC

V názve uvedená problematika je veľmi zložitá, preto sa nepokúšam o analýzu všetkých jej aspektov. Namiesto toho sa sústredím na to, ako maďarská politická elita pristupovala k etnickej sebaidentifikácii Rusínov v období Ruskej krajiny a Podkarpatského regentstva. Prostredníctvom tejto čiastkovej analýzy sa môžeme dopracovať k odpovedi na otázku, či v oficiálnej maďarskej politike, ktorá sa zameriavala aj na ovplyvňovanie rusínskej identity zhora, zohrali dominantnú úlohu jazykovo-etnické alebo skôr politické úvahy.

Rozpad rakúsko-uhorskej monarchie, osamostatnenie sa Maďarska, parížske zmluvy ukončujúce 1. svetovú vojnu – pre všetky tieto udalosti bolo nevyhnutné pokúsiť sa dať nové odpovede na národnostnú otázku. Bolo by bývalo politickou naivitou domnievať sa, že národnosti Maďarska budú žiť vo vzájomnom porozumení bez narušenia integrity štátu, pričom maďarská politická elita sa nemohla dobrovoľne vzdať územnej integrity.¹ Podľa údajov zo sčítania ľudu z roku 1910 už len čosi viac ako 50 % obyvateľstva tvorili Maďari (podľa materinského jazyka), aj to vďaka Židom: keďže Židov samostatne vykazovali len v kategórii vierovyznania, podľa národnostnej príslušnosti sa zaraďovali medzi Maďarov.²

Po vzniku samostatného Maďarska vláda Mihálya Károlyiho už v prvých dňoch svojej činnosti splnomocnila Oszkára Jásziho na vytvorenie ministerstva pre národnosti. Jászi sa domnieval, že rozdelením národnostných území na kantóny, resp. rozdelením väčších národných regiónov na federatívne vládne územia možno úspešne rekonfigurovať národnostné pomery v Maďarsku. Podľa jeho predstáv by sa lokálne záležitosti mali riešiť podľa švajčiarskeho vzoru na úrovni jednotlivých národností, ktoré by pri riešení celoštátnych záležitostí mali spolupracovať s ústrednou vládou.³ Jásziho nová koncepcia národnostnej politiky mala minimálnu šancu na úspech, keďže v poslednom roku vojny víťazné veľmoci

* Výskum finančne podporil Maďarský fond vedeckého výskumu (projekt 109173).

¹ GYURGYÁK, János: *Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története*. Budapest 2008, s. 176; SZARKA, László: A helvét modell alternatívája és kudarca 1918 őszén. Adatok, szempontok a Károlyi-kormány nemzetiségi politikájának történetéhez. In: *Kisebbségkutatás*, 2008, č. 2, s. 233 – 234.

² KOMORÓCZY, Géza: *A zsidók története Magyarországon*, II. Pozsony 2012, s. 270.

³ SZARKA, László: *Duna-táji dilemmák. Nemzeti kisebbségek – kisebbségi politika a 20. századi Kelet-Közép-Európában*. Budapest 1998, s. 113 – 125.

už de facto vytvorili nové štátnopolitické usporiadanie strednej Európy, krajina existovala v takmer úplnej medzinárodnej izolácii, bola vystavená vojenskej intervencii zo strany susedných štátov a národnostné hnutia sa už zradikalizovali.⁴

Hlavnou náplňou činnosti národnostného ministerstva bola príprava legislatívy. Na prelome rokov 1918 a 1919 boli za dva aj pol mesiaca prijaté tri také zákony, ktoré sa venovali autonómii menšín v Maďarsku: ľudový zákon č. X/1918 „O autonómii rusínskeho (ruthénskeho) národa žijúceho v Maďarsku“, ľudový zákon č. VI/1919 o samospráve Nemcov, resp. ľudový zákon č. XXX/1919 o samospráve Slovákov. Návrhy zákonov boli vypracované na Jásziho ministerstve pre národnosti, aj keď – až na prvý v poradí – schválené boli až po jeho demisii. Trvalé vojenské intervencie však znemožnili ich uvedenie do praxe (okrem čiastkovej realizácie prvého zákona), čo bolo zrejmé už v momente ich schválenia. Slováci boli súčasťou česko-slovenského štátu, resp. iba niekoľko dní po prijatí zákona o rusínskej autonómii vo svojom novoročnom prejave prezident T. G. Masaryk oznámil, že podkarpatskí Rusíni sa pripoja k Česko-Slovensku,⁵ krátko na to sa územie pri Uhu dostalo pod česko-slovenskú vojenskú správu a začala sa tam vytvárať česko-slovenská verejná správa.

Bol si toho vedomý aj sám Jászi, ktorému však mimoriadne záležalo najmä na rusínskej autonómii. Vo svojom liste adresovanom Imremu Csécsymu z Oberlinu 20. novembra 1938 o tom napísal: „...v mojich očiach význam autonómie [Ruskej krajiny] bol skôr morálny, než praktický. Vidiac, že Slováci a Rumuni už boli viazaní zmluvami spoza hraníc, chcel som dosiahnuť dohodu aspoň s najslabšou stranou, aby som potvrdil vážnu a poctivú snahu ľudovej republiky ohľadne národnostnej samosprávy. Iste, vedel som aj to, že o našom rozkúskovaní vtedy už bolo rozhodnuté.“⁶ Pozornosť si zasluhuje používanie prívlastku „najslabšia“ aj preto, lebo v maďarskej historiografii slovanské obyvateľstvo Podkarpatska máva epiteton constans „gens fidelissima“ (najvernejší národ).

Ľudový zákon č. X, pozostávajúci z 12 paragrafov, už vo svojom názve stanovuje, že zabezpečuje autonómiu „rusínskeho (ruthénskeho) národa žijúceho v Maďarsku“. Okrem toho v 10. paragrafe sa používa termín „rusínsky politický národ“. Nie náhodou sa etnikum s právom autonómie označuje za národ. Jászi vo svojej knihe z októbra 1918 napísal: „Národ je organizáciou ľudí zjednotených kultúrou, hospodárstvom, tradíciami: je sebaurčovacím právom ľudu, aby sa tí, ktorí pociťujú spolupatričnosť, mohli slobodne organizovať v záujme dosiahnutia cieľov, ktoré považujú z hľadiska svojho duchovného, etického a hospodárskeho blahobytu za najdôležitejšie.“⁷ Verný tejto definícii – aj keď jeho úrad sa volal

⁴ Tamže, s. 237 – 238.

⁵ SZARKA, László: *Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák*. Budapest 2004, s. 79 – 80.

⁶ Jászi Oszkár *válogatott levelei*. (Eds. LITVÁN, György – VARGA, F. János.) Budapes 1990, s. 420.

⁷ JÁSZI, Oszkár: *A Monarchia jövője. A dualizmus bukása és a dunai egyesült államok*. [Reprint.] Budapest 1988, s. 7.

„ministerstvo pre národnosti“ – Jászi považoval subjekty patriace do kompetencie ministerstva za národné spoločenstvá a dôsledne to presadzoval aj v textoch ľudových zákonov.

Túto argumentáciu podporuje aj fakt, že neskôr došlo k odmietnutiu Jásziho ponímania národa. Na sledovanie zmeny nazerania sa pozrieme na to, ako sa rokovalo na zasadnutiach predsedníctva vlády o návrhu zákona o rusínskej autonómii. Jászi 19. novembra 1919 oznámil na schôdzi vlády, že „na ministerstvo ako ruténskeho referenta“ pozval Hiadora Stripského, a pri tejto istej príležitosti navrhol poveriť Oresta Szabóa [Orest Sabov], vládneho komisára Užskej župy, „prípravou sebaurčovacieho práva ruténskeho národa“.⁸ O pár dní na to Jászi oznámil, že „ruténsku akciu výrazne sťažuje tamojší gréckokatolícky klérus“, Szabó preto nevie plniť svoje úlohy na mieste, treba v Budapešti zriadiť ústredné vládne komisárstvo podriadené ministerstvu zahraničných vecí. Okrem toho navrhoval, aby na komisárstve bol menovaný za školského referenta Hiador Stripskij a za cirkevného referenta Sándor Bonkáló [Aleksander Bonkalo].⁹ Minister pre cirkevné veci a vzdelávanie Márton Lovászy 6. decembra zriadil na vlastnom ministerstve ruténsky odbor, vedením ktorého poveril Stripského,¹⁰ kým Bonkálómu prisľúbil katedru na univerzite.¹¹ Predsedníctvo vlády 17. decembra súhlasilo, aby Jászi predložil návrh zákona „o riešení ruténskej otázky“, resp. poveril ho, „aby dosiahol dohodu aj s Nemcami žijúcimi v Maďarsku“.¹²

Ľudový zákon č. X bol schválený 21. decembra, odvtedy začali v zápisniciach zo zasadnutí predsedníctva vlády používať etnonym Rusín. Dovtedy dôsledne používané označenie „Rutén“ sa uvádza v zátvorke tak, ako aj v názve predmetného zákona.¹³

Pozornosť si zasluhuje, že Sándor Bonkáló, uznávaný a známy historik doby, vo svojej knihe vydanéj v roku 1940¹⁴ etnonym Rusín považoval za sebaoznačenie obyvateľstva staroslovanského štátu Kyjevskej Rusi. Podľa neho v období po vpáde Tatárov sa časť obyvateľstva, aby sa tak odlíšila od moskovských Rusínov, začala nazývať Ukrajinci, a označenie Rusín ostalo len pre haličských a uhorských Malorusov. V polovine 19. storočia toto etnonymum zavrholi aj halič-

⁸ MNL OL [Celoštátny archív maďarského národného archívu]. Fond K 27. Rutén referens a nemzetiségi minisztériumban. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 11. 19.

⁹ MNL OL. Fond K 27. Rutén központi kormánybiztosság létesítése. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 11. 23.

¹⁰ MNL OL. Fond K 27. Rutén ügyosztály felállítása a vallás- és közoktatási minisztériumnál. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 06.

¹¹ MNL OL. Fond K 27. Rutén nyelv és irodalom tanszék létesítése az egyetemen. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 06.

¹² MNL OL. Fond K 27. A rutén kérdés rendezésére vonatkozó törvényjavaslat, a magyarországi németekkel való megegyezés. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 17.

¹³ MNL OL. Fond K 27. Az 1918. évi X. néptörvényjavaslat bemutatása, a Magyarországon élő rutén nemzet autonómiájáról. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 21.

¹⁴ BONKÁLÓ, Sándor: *A rutének (a ruszinok)*. Basel – Budapest [1996], s. 13, 58 – 59.

skí Rusíni, čiže v 20. storočí sa za Rusínov považovali už iba podkarpatskí Malorusi – resp. v latinčine a maďarčine používali názov Rutén. Inteligencia podkarpatských Slovanov používa pre svoj ľud označenie Rutén, „aj keď pospolitý ľud sám seba označuje za Rusína, Rusnáka, Rusňáka“. Bonkáló dodáva: „Národné potreby vstúpajú nižším ľudovým vrstvám triedy vzdelancov. Ruténsky ľud nemal triedu inteligencie slovanského čítania.“

Z toho môžeme vyvodiť, resp. tieto výroky možno interpretovať aj tak, že keď sa v súvislosti s Jásziho ľudovým zákonom namiesto (latinského) etnonymu Rutén dostalo do popredia (slovanské) etnonymum Rusín, išlo vlastne o gesto smerom k prijatiu „slovanskosti“, o návrat ku koreňom, o odpor voči maďarizovanej inteligencii a voči nútenej maďarizácii ako takej. Jászimu nebola cudzia ani myšlienka, aby „severné časti“, čiže územie dnešného Podkarpatska, „namiesto Rumunov obsadili Ukrajinci. [...] Ak severné časti budú v rukách nielen Čechov a Rumunov, ale aj Poliakov a Ukrajincov, bude to pre nás taktická výhoda.“¹⁵ Jászi považoval za „Ruténov“ aj slovanské obyvateľstvo Haliče, aj keď s ohľadom na historické tradície rozoznával územia cisárstva a kráľovstva. O dve desaťročia neskôr, počas revízie, vo svojom liste poslanom Imremu Csécsymu z Oberlinu 21. augusta 1939 na margo rusínskeho Podkarpatska získaného späť vojenskou silou v marci 1939 už poznamenal, že „Rusínsko môže ožiť iba vo federácii s ostatnými slovanskými kmeňmi, to je podľa mňa axiomaticky jasné. Ak sa tak nestane teraz, potom to bude Rusko, ktoré si takéto riešenie počas jednej generácie vynúti. Na národný jasot teda bolo pramálo dôvodov...“¹⁶

Dňa 8. marca 1919 – za vlády Berinkeého – ministerstvo Ruskej krajiny požiadalo o 500-tisíc korún „na úspešné riešenie svojich politických úloh a úloh v oblasti agitácie a propagandy“, a to tak, aby túto sumu nemuselo vyúčtovať podľa zákonných pravidiel. Ministerstvo ďalej presadzovalo, aby „na rusínskom území bola začatá agitačná a propagandistická činnosť, ktorú však majú vykonávať iba jednotlivci majúci veľké skúsenosti a vynikajúcu znalosť miestnych pomerov, ktorí poznajú dušu ľudu, vidia do duše ľudí, sú si vedomí miestnych zvyklostí, názorov a názorových rozdielov, nie sú im neznáme pramene rozdielov, ktorí sú spôsobilí na osvietenskú činnosť medzi ľuďmi, sú schopní ľud upokojsť, a zároveň sú verní a spolaľiví bojovníci za záujmy spoločné so záujmami maďarského štátu.“ A to najdôležitejšie: „Pre efektívnu kompenzáciu stále hrozivejších snáh o odtrhnutie [...] nech nie je znemožnené [ministrom Szabóovi] použiť tie finančné prostriedky, ktoré sú aj tak iba čiastočne dostačujúce na kompenzáciu veľkých finančných investícií Čechov a čiastočne aj Ukrajincov.“¹⁷

Po komunistickom prevrate prijatá tzv. prechodná ústava (nariadenie č. XXVI.

¹⁵ MNL OL. Fond K 27. Az észak-keleti rutén részek elfoglalása román részről. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 29.

¹⁶ Jászi Oszkár válogatott levelei, op. cit., s. 427.

¹⁷ MNL OL. Fond K 27. 500 ezer korona kiutalása a ruszakkrajnai miniszter részére; Ruszka-Krajna autonómiajának megszervezése. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1919. 03. 08.

z 2. apríla 1919) sa už venovala národnostiam. Ústava Maďarskej republiky rád, schválená 23. júna a účinná od 28. júna, hovorila o „všetkých národoch“ krajiny, pričom špeciálne práva priznala Nemcom a Rusínom: „Súvislé kraje s väčšinovým nemeckým a väčšinovým rusínskym obyvateľstvom ústava Republiky rád uznáva ako nemecké, resp. rusínske národné kraje“ (87. §). V diskusii o návrhu ústavy však odznelo, že národnostné práva sa v skutočnosti nezužujú na spomínané etniká, ale prislúchajú všetkým národnostiam v Maďarsku. „Tu my nechceme porúčať inojazyčným národom. [...] Národná vzdelanosť je právom vlastným každému národu“.¹⁸

Po ďalšom prevrate – až po úplné zrušenie ministerstva – zastával funkciu ministra pre národnostné menšiny Jakab Bleyer.¹⁹ V období vlády Istvána Friedricha na zasadnutí ministerskej rady 19. augusta 1919 Bleyer navrhol, aby bol opätovne menovaný ruténsky minister (znovu sa začalo používať etnonymum „Rutén“, označenie „Rusín“ už nepoužívajú), ale vláda neschválila menovanie žiadneho ďalšieho ministra, preto sa stal politickým štátnym tajomníkom na rusínskej sekcii národnostného ministerstva Miklós Kutkafalvy [Nikolaj Kutkafalvy]. Na tomto istom zasadnutí Bleyer hovoril o tom, že „nie je zástancom územnej autonómie [...] ale práva národností treba zabezpečiť nariadením vlády“. Informoval o obsahu nariadenia o zrovnoprávnení národných menšín, vydaného o niekoľko dní neskôr, 21. augusta (nariadenie ministerského predsedu č. 4044/1919). Argumentoval tým, že tento predpis do istej miery „zreálnuje národnostný zákon z r. 1868“; ďalej, že „neakceptuje“, že „Jásziho zákon nazýval menšiny »národmi«“. Viaceré zmeny navrhol minister spravodlivosti György Balogh, o. i. namietal to ustanovenie návrhu nariadenia, v zmysle ktorého „zástupcovia menšín môžu v národnom zhromaždení používať svoj materinský jazyk“. Bleyer námietky odmietol, aj ministerská rada sa rozhodla, že „vzhľadom na to, že sme pred referendum a národnosti musíme v každom prípade získať na našu stranu, návrh prijímame bezo zmien“.²⁰ Nariadenie ustanovuje, že „každý občan Maďarska je úplne rovnoprávny“ (§ 1), zároveň občanom „patriacim k národným menšinám“ prislúcha právo slobodne používať svoj materinský jazyk.²¹

V potrianonskom období ešte niekoľko mesiacov bola rusínska otázka v popredí záujmu. Počas vlády Simonyi-Semadama na zasadnutí ministerskej rady 12. júna 1920 sa Pál Teleki – ešte ako minister zahraničných vecí – už ozval v duchu, v akom argumentoval aj na jeseň roku 1938, že totiž v prospech udržania územia Podkarpatska hovoria najmä ekonomické argumenty.

¹⁸ BALOGH, Sándor (ed.): *A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848 – 1993*. Budapest 2002, s. 230 – 231.

¹⁹ FATA, Márta: Bleyer Jakab nemzetiségi koncepciója és politikája (1917 – 1933). In: *Regio*, 1994, č. 1, s. 175 – 190.

²⁰ MNL OL. Fond K 27. Javaslat a rutén miniszter kinevezésére; Dr. Kutkafalvy Miklós államtitkári kinevezése; Rendelettervezet a nemzetiségek jogainak elismeréséről. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1919. 08. 19.

²¹ BALOGH, Sándor (ed.): *A magyar állam és a nemzetiségek*, op. cit., s. 234 – 235.

Na programe predsedníctva vlády 13. novembra 1920 okrem ratifikácie Trianonskej mierovej zmluvy boli ešte dva body: problém Ruskej krajiny a otázka demisie vlády (demisiu Horthy neprijal).²² Minister zahraničných vecí informoval o možnom decembrovom termíne volieb na území Ruskej krajiny (v skutočnosti z česko-slovenských volieb v roku 1920 Podkarpatsko vynechali). „Česi samozrejme vo veľkom terorizujú. Do Ruskej krajiny odvelili 10 000 českých vojakov, priviezli tam všetkých Židov aj veľa Ukrajincov z Ruska, aby agitovali proti Maďarsku. Dodáva, že ohľadne ukrajinskej otázky sme boli ubezpečení, že bezpodmienečne môžeme počítať s Poliakmi.“²³

Na ďalšom zasadnutí 10. decembra 1920, ktorému predsedal premiér Teleki, sa opäť vynorila otázka „rusínskych volieb“. Minister zahraničných vecí Imre Csáky „informuje, že na Ruskej krajine sa blížila Čechmi nariadené voľby. Aby sme ich mohli náležite ovplyvniť z pohľadu maďarských záujmov, potrebovali by sme 10 000 000 českých korún.“ Na to József Vass, minister zodpovedný za výživu obyvateľstva, poznamenal, že „za ním *sub titulo* ruténske voľby už prišlo množstvo ľudí, ktorí žiadali o vývozné povolenia“. Csáky navrhol „sústrediť vydávanie povolení na vývoz do Ruskej krajiny“. Predsedníctvo vlády prijalo rozhodnutie, aby o tejto otázke konzultovali ministerstvo financií a ministerstvo zahraničných vecí.²⁴

A nakoniec na predsedníctve vlády 22. apríla 1921, na ktorom sa zúčastnil aj premiér István Bethlen, minister zahraničných vecí, poverený aj „dočasným riadením ministerstva pre národné menšiny“, Miklós Bánffy predložil informáciu, že „v zmysle Trianonskej mierovej zmluvy po slovensky a ruténsky hovoriace obyvateľstvo prestalo patriť k maďarskej svätej korune“, a preto „pod vplyvom českej tlače sa na slovenskú a rusínsku sekciu ministerstva pozerá ako na orgány namierené proti mierovej zmluve“, a „keďže úlohy predmetných sekcií budú odtiaľ plniť politické odbory ministerstva zahraničných vecí, ktoré už aj tak dávno fungujú“, spomenuté dve sekcie zaniknú.²⁵ Čiže problematika dvoch bývalých menšín – podľa Jásziho dvoch národov – sa stala súčasťou zahraničnej politiky aj z pohľadu organizácie vlády.

V medzivojnovom období sa všetky maďarské vlády rovnako usilovali o udržanie, resp. opätovné získanie Podkarpatska. Rozkúskovanie Maďarska vrátane straty Podkarpatska malo zničujúci dosah na národné sebavedomie. Krajina, ktorá len necelú generáciu dozadu triumfálne oslavovala milénium dobytia vlasti, sa dostala do postavenia obete a katalogizovala svoje straty. Verejnosť nevedela akceptovať stratu Podkarpatska a ďalších odpojených území a hľadala si útočisko v istom popieraní skutočnosti. Prevládala mienka, že „ľud Rákócziho“ túži po

²² MNL OL. Fond K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1920. 11. 13.

²³ Tamže.

²⁴ MNL OL. Fond K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1920. 12. 10.

²⁵ MNL OL. Fond K 27. A Nemzeti Kisebbségek Minisztériuma tót és rutén főosztályának megszűntetése. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1921. 04. 22.

návrate do Maďarska a len ťažko znáša „český žalár“. „Verní Rusíni“ odmietajú príkazy Prahy, cnie sa im po „otcovskej opatere“ maďarského štátu. Maďarská zahraničná politika si zas uvedomila, že opätovné získanie Podkarpatska by neznamenal iba spoločnú hranicu s ňou sympatizujúcim Poľskom, ale zároveň by rozbilo aj železnú obruč Malej dohody. Revízia hraníc sa tak stala zahraničnopolitickým programom.²⁶ Poslanec za komunistickú stranu v pražskom parlamente Pál Török vo svojom vystúpení v roku 1934 povedal: „Zvláštna je úloha ukrajinskej a maďarskej buržoázie na Podkarpatskej Rusi. Ukrajinská buržoázia poškuľuje po veľkej Ukrajine, to znamená, že by rada videla, keby sa Ukrajina, ktorá patrí k sovietskemu Rusku, odtrhla a keby sa zriadila Veľká Ukrajina pod imperialistickým protektorátom. Maďarská buržoázia živí a pripravuje myšlienku revízie. Praje si zasa Veľkého Maďarska, aby tak mohla zasa milióny robotníkov vohnať do imperialistickej vojny.“²⁷

Čo sa týka miery a spôsobu uskutočnenia územnej revízie, existovali v medzivojnovom Maďarsku viaceré koncepcie. Väčšina verejnosti dúfala v integrálnu (úplnú) revíziu, ktorú za ideálnu považovala aj vláda. Takáto revízia by, samozrejme, znamenala aj opätovné pripojenie Podkarpatska k Maďarsku.²⁸ Viedenskou arbitrážou 2. novembra 1938 získalo Maďarsko južný pás Slovenska a Podkarpatska, obývaný prevažne maďarským obyvateľstvom. Eufória zo satisfakcie na chvíľu zachvátila celú krajinu, ale tí, ktorí usmerňovali zahraničnú politiku Maďarska, v Berlíne a v Ríme už urgovali anektovanie celého Podkarpatska.

Na prelome rokov 1938 a 1939 maďarskí diplomati museli svojich britských, poľských, nemeckých, českých, amerických a talianskych partnerov traktovať témami, ktoré boli veľmi vzdialené ich odbornosti, ako napr. klčovanie lesov v Karpatoch, prietok vody v Tise, acidifikácia a erózia pôdy a pod. Nijaký prenikavý úspech však nedosiahli. Starosť maďarskej strany o ťažbu dreva nebola úprimná už len preto, lebo správy z bratislavského konzulátu vôbec nepotvrďovali jej obavy. Naopak, noviny informovali skôr o poklese exportu dreva z Podkarpatska od prvej Viedenskej arbitráže.²⁹ Bývalý minister vnútra Miklós Kozma, organizátor maďarských diverzných akcií na získanie rusínskeho Podkarpatska, sa vo svojom denníku vyjadril surovejšie: „9 miliónov Maďarov žije zatvorených v klietke trianonského Maďarska. Klietku z troch strán obkľučuje Malá dohoda, od anšlusu je na štvrtej strane Nemecko. Ak v budúcnosti získame späť maďarské

²⁶ ZEIDLER, Miklós: A magyar revizionizmus és Kárpátalja. In: FEDINEC, Csilla (ed.): *Kárpáti Ukrajna: Vereckétől Husztig. Egy konfliktustörténet nemzeti olvasatai*. Pozsony 2014, s. 26.

²⁷ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Příloha k těsnopisecké zprávě o 327. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v Praze v úterý dne 15. května 1934. Řeč posl. Töröka. <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/327schuz/prilohy/priloh01.htm>

²⁸ ZEIDLER, Miklós: A magyar revizionizmus és Kárpátalja, op. cit., s. 26.

²⁹ ABLONCZY, Balázs: A leghűségesebb nemzet és a völgygátak. Teleki Pál a ruszinokról és az Északkeleti Felföldről. In: FEDINEC, Csilla (ed.): *Kárpátalja 1938 – 1941. Magyar és ukrán történeti közelítés*. Budapest 2004, s. 149 – 150.

územia, o čom dnes už nikto nepochybuje, či už pokojnou cestou, alebo krvou, to bude znamenať iba o niečo väčšiu kletku pre o niečo viac Maďarov. Naproti tomu Ruténsko znamená, že sme medzi Rumunskom a Českom prerazili obruč Malej dohody a máme spoločnú hranicu s Poľskom [...].“³⁰

Zásah sa márne snažili vyprovokovať maďarskými a poľskými diverznými akciami. O obsadenie Podkarpatska sa pokúsili 20. – 21. novembra 1938, resp. 12. februára 1939, no oba pokusy znemožnil protest Nemecka. Na začiatku marca padlo rozhodnutie o obsadení Podkarpatska Maďarskom aj bez súhlasu Nemecka. Dňa 12. marca však Nemecko nakoniec dalo svoj súhlas. Medzi 14. a 18. marcom 1939 – súbežne s vyhlásením Slovenskej republiky a obsadením česko-moravského územia vojskami Wehrmachtu – maďarská armáda obsadila Podkarpatsko.

Vzdelanejšia vrstva Rusínov bola z viacerých hľadísk rozdelená. Jej príslušníci vnímali svet okolo seba rôzne, čo však nebolo dôsledkom revízie, nanajvýš revíziu výrazne ovplyvnilo. Na podstatu tejto skutočnosti poukázal titulok z novín vydávaných v Mukačeve *Ťslakó* z apríla 1939: „Privíňme si rusínsky ľud na našu hrud', ale buďme opatrní s rusínskou inteligenciou!“

Na označenie miestneho obyvateľstva sa v tomto období ustálilo etnonymum „Maďaro-Rus“ (menej často písané spolu), označujúce jazyk a národnosť. Plánovanie autonómie sa dostalo na stôl politikov už v marci 1939. Je pozoruhodné, ako účastníci diskusií o podkarpatskej autonómii (vojvodstve) na predsedníctve vlády v súvislosti s etnonymom dali jednoznačne najavo primát politických úvah napriek tomu, že premiér Pál Teleki s tým nesúhlasil. V jednom svojom liste z 2. augusta napísal: „Vo všeobecnosti treba mať na zreteli, že na Podkarpatsku maďarsko-ruský jazyk nie je menšinovým, ale druhým štátnym jazykom. Jazykovú otázku treba považovať za praktický problém a za žiadnych okolností z nej nerobiť politikum.“³¹

István Egyed, právnik Pála Telekiho poverený koordináciou záležitostí súvisiacich s podkarpatským vojvodstvom, zhrnul stanoviská k etnonymu, ktoré odznali na zasadnutiach predsedníctva vlády zvolaných na prerokovanie problematiky, takto: „Pred a počas svetovej vojny bol oficiálnym názvom ‚Rutén‘. Ľudový zákon [z r. 1918 o Ruskej krajine] používa termín ‚Rusín (Rutén)‘. Za česko-slovenskej éry sa začal používať názov Rus, Malorus, najnovšie chcú vpašovať aj názov Ukrajinec. [...] Pri výbere názvu má svoju váhu aj medzinárodná situácia. Už len kvôli Poľsku alebo pre prípadný vznik Ukrajiny by nebolo žiaduce používať názov Ukrajinec, podľa môjho názoru tak isto treba zvážiť aj použitie slova Rus v nejakom variante. My musíme podčiarknuť to, že tu ide o samostatný národ so samostatným, od iných úplne sa líšiacim jazykom, a z tohto hľadiska predvojnový názov ‚Rutén‘ má veľa výhod; Ruténi

³⁰ Cit.: ÁDÁM, Magda: *Magyarország és a kisantant a harmincas években*. Budapest 1968, s. 327.

³¹ MTA Kézirattár. Egyed-iratok. Ms 10.734/15.

totiž v iných štátoch nie sú. Názov Maďaro-Rus zasa vyjadruje ich bratstvo s maďarským národom.³²

Oficiálne etnonymum „Maďaro-Rus“ nebolo všeobecne akceptované ani vrcholovými politikmi. Doživotný člen hornej komory z Podkarpatska József Kaminszky [Josif Kaminskij] vo svojom vystúpení v parlamentnej rozprave 14. decembra 1939 považoval za potrebné výraz ešte dovysvetliť: „...maďarsko-ruský ľud, alebo, ako ho zvykneme nazývať, rusínsky ľud“.³³

Podľa Andreja Bródyho, premiéra prvej vlády Podkarpatskej Rusi, pozvaného poslanca, predsedu klubu rusínskych poslancov, sa v súvislosti s Rusínmi vytvorila aj „kríza dôvery“. Jej podstatu zhrnul vo svojom prejave v poslaneckej snemovni 7. decembra 1939: „[...] musíme vedieť, že za posledných dvadsať rokov sa náš ľud výrazne rozvinul. Ruténsky ľud, ako si ho pamätáte z roku 1918, aj keď nie na sto percent, ale na sedemdesiat percent nadobudol sebavedomie, a dnes, po dvadsiatich rokoch, sa člení na tri skupiny. Do prvej skupiny patria 50- až 70-roční, ktorí boli vychovávaní v maďarských školách, v maďarskom duchu, ktorí sa pomaďarčili, stali sa dobrými Maďarmi, a keď prišla zmena, nevedeli sa prispôsobiť, utiahli sa, prežívali svoje maďarstvo osamelo a čakali na maďarské oslobodenie, na opätovné pripojenie územia. Do druhej skupiny patria 35- až 50-roční. Títo tiež boli vychovávaní v maďarských školách, v maďarskom duchu, a keď prišla zmena, pre svoj mladý vek sa nemohli vyrovnáť s novou situáciou, skúsili bojovať [...] začali ofenzívu proti českému režimu. [...] Teraz po zmene sú z maďarského hľadiska aj oni čestní, absolútne spoľahliví, no oproti staršej generácie majú tú výhodu, že sa neodtrhli od ľudu [...] Tretia generácia, generácia mladých, tzv. 25- až 30-roční. Títo sa už vychovávali v cudzom duchu, vyrastali v cudzom duchu, pre týchto je Maďarsko cudzie, maďarstvo je cudzie, maďarská idea je pre nich terra incognita. [...] Za tejto krízy nedôvery je vláda toho názoru, že z pohľadu budovania maďarskej štátnosti, maďarskej štátnej idey, je treba stavať na najspoľahlivejších, na týchto starých.“³⁴

Ako tento prístup vyzeral v praxi, ilustrujú verejné polemiky o podkarpatskom vojvodstve, resp. to, kto sa do diskusií z vlastnej iniciatívy alebo na požiadanie zapájal.³⁵ Na názor sa nepýtali politikov, ktorí „trpeli v dvadsaťročnom otroctve“, ale vyhľadávali politikov starých maďarských čias, ktorí sa exponovali v rusínskej otázke. Títo si nedávali servítku pred ústa, keď vysvetľovali, že pre ľud žijúci „v biede a nevedomosti“ – a ktorý podľa extrémnych definícií „nemožno považovať za nič iné, ako za rusínsky hovoriacich gréckokatolíckych

³² MTA Kézirattár. Egyed-iratok. Ms 10734/23.

³³ Az országgyűlés Felsőházának 15. ülése 1939. december 14-én. *Felsőházi napló*, I/1939, s. 158.

³⁴ Az országgyűlés Képviselőházának 64. ülése 1939. december 7-én. *Képviselőházi napló*, III/1939, s. 775.

³⁵ Cit.: FEDINEK, Csilla: *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918 – 1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok*. Dunaszerdahely – Somorja 2004, s. 481 – 483, 485 – 516, 521 – 525.

Maďarov“ alebo za „hungaroidno-katolícko-slovanskú miešatinu“ – postačuje realizácia ustanovení národnostného zákona z roku 1868 alebo, „ak už za každú cenu chceme ich vidieť v autonómii“, potom treba siahnuť po ľudovom zákone č. X/1918. Väčšina uvažovala o kultúrnej autonómii, hlavne „aby nebola narušená tisícročná integrita maďarskej koruny“. Aj v súvislosti s hranicami sa vynorila myšlienka, že podľa možnosti treba zachovať systém žúp.

Otázku Rusínov a/alebo Ukrajincov možno preskúmať aj z hľadiska lingvistiky. Ide o multietnický región, kde každé etnikum hovorilo vlastným jazykom. V prípade rusínsko-ukrajinského etnika nebola vyjasnená otázka označenia jeho (materinského) jazyka, ani to, o aký jazyk vlastne ide. Zhoda bola na tom, že Rusíni patria k „Malorusom“, ale či majú samostatný jazyk, alebo hovoria jednotným „ruským“ jazykom „východnej slovanskej trojice“ – jazykom Rusov, Malorusov a Bielorusov –, o tom sa viedli veľké polemiky. V medzivojnovom období sa na Podkarpatsku považovala za viac-menej konsolidovanú štandardnú varietu jazyka tá, ktorá bola blízka ruštine – túto varietu vyučovali v školách a používali v úradoch –, ktorá však bola veľmi vzdialená hovorovému jazyku ľudu. Orientácia smerom k „veľkookrajinskému“ haličsko-bukovinskému jazyku – ktorý inak uznávali aj východnejšie, na území sovietskej Ukrajiny – v praxi znamenalo priblíženie oficiálneho „rusínskeho“ jazyka regiónu k hovorovému jazyku Podkarpatska. Táto orientácia bola súčasne voľbou identity, čo sa za vlády Augustina Vološina prejavila aj v tom, že tento „rusínsky jazyk“ aj oficiálne nazvali „ukrajinským jazykom“.

Po pripojení Podkarpatska k Maďarsku nastal výrazný obrat. „Maďarsko-ruský jazyk“, ktorý na území Podkarpatského regentstva získal aj štatút úradného jazyka, sa z politických dôvodov opäť vzdialil od hovorového jazyka ľudu, a líšil sa aj od „rusínskeho jazyka“, ktorý bol úradným jazykom v česko-slovenskom období a ktorý mal do konca tridsiatych rokov silne ruský charakter. Z filologického hľadiska však treba konštatovať, že ani štandardný ukrajinský jazyk nebol oveľa bližšie k rozmanitým podkarpatským dialektom. No v susednej Haliči, v Sovietskom zväze a v diaspóre hovorili štandardnou ukrajinčinou desiatky miliónov ľudí. Aj keď ukrajinský jazyk nemá svoje korene v podkarpatskej oblasti, orientácia smerom k nemu bola organickým pokračovaním nepochybne dlhodobo existujúcich jazykových kontaktov na oboch stranách Karpát. Voľba medzi dvoma alternatívami je preto skôr politickou, ako lingvistickou otázkou.

V danom období sa veľký dôraz kládol na vypracovanie spisovnej variety „maďarsko-ruského“ jazyka, ktorý sa v zmysle nariadenia premiéra č. 6.200/1939 o verejnej správe na území Podkarpatského regentstva (1939 – 1944) stal úradným jazykom. Podľa predmetného nariadenia oficiálnym jazykom štátu na podkarpatskom území je jazyk maďarský a „maďarsko-ruský“ (čiže rusínsky). Zákony sa musia zverejniť v overenom preklade aj v jazyku „maďarsko-ruskom“. Obyvatelia môžu používať v styku so štátnymi úradmi a úradmi samospráv na území Podkarpatska, ako aj v styku s ústrednými ministerstvami „maďarsko-ruský“ jazyk. Vymenovaní úradníci sú povinní zložiť služobnú prísahu v „maďar-

sko-ruskom“ jazyku. Ak minister vnútra určil oficiálny názov obce v maďarskom a „maďarsko-ruskom“ jazyku, museli sa používať oba názvy súčasne.

Prvá gramatika s názvom *Maďarskoruská gramatika pre vzdelávacie inštitúcie stredného stupňa* vyšla vo vydání úradu regentského komisára v lete 1940. Redakčnú radu viedol Sándor Ilnczky [Aleksandr Ilnickij]. Predslov k učebnici napísal Gyula Marina [Julius Marina], preto je známa aj ako Marina gramatika. V školskom roku 1940/41 bolo jej používanie povinné. Regentský komisár Zsigmond Perényi vo svojom liste adresovanom premiérovi Pálovi Telekimu vyjadril nádej, že táto gramatika „jednak ukončí dve desaťročia trvajúcu jazykovú vojnu na Podkarpatsku (...), jednak stavia múr pred odcudzujúcim vplyvom, ktorý je dôsledkom používania cudzích jazykov (ukrajinského, veľ'koruského)“.³⁶ Ibaže varieta kodifikovaná v Marinovej gramatike sa pramálo líšila od noriem ruského literárneho jazyka – čo platí pre väčšinu diel vydávaných v tomto období v rusínskom jazyku. Okrem integrácie niekoľkých prvkov z miestnych nárečí sa tieto texty odlišovali od ruských textov najmä v tom, že používali ortografiu spred reformy ruského pravopisu v roku 1918.

V roku 1941 vyšla nová gramatika s názvom *Gramatika rusínskeho jazyka* z pera Jánosa Harajdu [Ivan Harajda]. Od školského roka 1941/42 bola na gymnáziách povinná táto učebnica, ktorá slúžila za vzor aj pri písaní učebníc pre ľudové školy. Nešlo však o komplexnú deskriptívnu gramatiku ani nevznikla primárne za účelom používania vo vyučovacom procese. Aby sa mohla stať skutočne komplexnou deskriptívnou kodifikačnou gramatikou, musela by byť doplnená o rozbor jednotlivých rovín jazyka (napr. slovotvorba). Jej bezprostredné využívanie vo vyučovaní bolo zase sťažené tým, že chýbali z nej také oblasti, ako napr. pravopis. Harajdova gramatika bola základom pre rusínske úradné písomnosti, opierali sa o ňu aj autori píšuci do rusínskych novín a časopisov.

Novú, s politickou podporou vypracovanú gramatiku ani narýchlo a umelo kodifikovaný literárny jazyk nebolo jednoduché používať v každodennej praxi ani ho v regióne nevítali všetci s nadšením. Maďarské pokusy o kodifikáciu samostatnej spisovnej rusínčiny a o jej šírenie prostredníctvom vyučovania v školách nehodnotila pozitívne ani ukrajinská emigrácia, ktorá poukázala na ťažkosti pri jej nútenom presadzovaní.

Dosiahnutie samostatnosti rusínskeho ľudu a vytvorenie samostatného rusínskeho jazyka bolo hlavným cieľom Podkarpatskej vedeckej spoločnosti, založenej 26. januára 1941 v Užhorode. Spoločnosť, známa aj ako Rusínska akadémia, bola za celý čas svojej existencie morálne, politicky i finančne podporovaná maďarským štátom. Združovala významných vedcov z regiónu (najmä historikov, lingvistov, literárnych vedcov a etnografov).

Prvý predseda spoločnosti Antal Hodinka [Antonij Hodinka], akademik známy svojou prorusínskou orientáciou, vo svojej programovej reči vyhlásil: „Je tre-

³⁶ Cit.: MARINA, Gyula: *Ruténsors – Kárpátalja végzete*. Nagyszőlös 1977/1999, s. 144.

ba vytvoriť spisovný jazyk rusínskeho ľudu, ktorý sa bude môcť vyvíjať tak, že sa nebude opierať ani o veľkoruský, ani o ukrajinský jazyk, ale o storočia používaný rusínsky ľudový jazyk tunajšieho ľudu.“ Podľa historika a lingvistu Hodinku nie je možné vypracovať literárny jazyk zo „sedliackeho jazyka“ rusínskeho ľudu, ktorý sa delí na štyri alebo päť nárečí. Spoločnosť presadzovala princíp jazykovej vernakularizácie, čiže bola za to, aby bol rusínsky literárny jazyk vypracovaný na báze podkarpatských nárečí (najmä marmaroškého dialektu), ďalej na báze jazyka rusínskych literárnych diel 18. storočia a cirkevnej slovančiny, a aby sa literárny jazyk priblížil ľudovej reči.

Je zaujímavé, že v miestnych slovanských dialektoch je dodnes badateľný výrazný maďarský vplyv, no tak Harajdova gramatika, ako aj jazyk prác vydaných Podkarpatskou učenou spoločnosťou sú prakticky zbavené prejavov jazykových kontaktov s maďarčinou. Oveľa menej sa darilo vtedajším rusínskym autorom vymaniť sa spod vplyvu literárnej ruštiny, preto skladba viet v ich textoch sa výrazne podobá ruskej syntaxi.³⁷

Na otázku, či sú na mieste politické úvahy ohľadne jazyka a gramatiky, dal odpoveď Miklós Kozma: „Žiadna divergentná politika neslúži záujmom Maďarska, preto nechce ruténsky ľud Podkarpatska, ktorý tvorí z historických, geografických a náboženských dôvodov oddelene žijúce menšie etnikum, rozvíjať ani veľkoruským, ani ukrajinským smerom, lebo politicky obe orientácie smerujú za hranice. (...) Len čo bude ukrajinským alebo veľkoruským, zmizne vo veľkom mori a zanikne jeho podstata ako ľudu. Záujem Ruténov ako ľudu sa úplne prekrýva s politickým záujmom Maďarska, pretože tento moment udrží ruténsky ľud vo vnútri venca Karpát pripojený k Maďarsku tak, že ho neoberie o charakter, o náboženstvo, o západnú orientáciu.“ Prípadný vznik samostatnej Ukrajiny by bol proti maďarskému štátnemu záujmu, lebo nezávislý ukrajinský národ „so svojimi vyše 30 miliónmi príslušníkov ovplyvní susedné Podkarpatsko a ihneď sa stane príťažlivým. (...) Maďarská vláda sa v záujme svätoštefanskej štátnej idey aj v záujme ruténskeho ľudu a gréckokatolíckeho náboženstva snaží svojou politikou zabezpečiť zachovanie ruténskeho ľudu vo svojej pôvodnej samostatnosti a viere a snaží sa o navrátenie tu vzniknutej pravoslávie do náruče katolíckej cirkvi. Najväčším nepriateľom tejto myšlienky a jej realizácie je ukrajinská politika.“³⁸

Nariadenie ministerského predsedu č. 6.200/1939 už vo svojom názve naznačovalo, že „prechodne“ rieši verejnú správu podkarpatského regiónu vzhľadom na to, že 6. § zákona č. VI/1939 „o zjednotení podkarpatských území, ktoré sa vrátili k Maďarskej svätej korune, s krajinou“, ustanovil: „Ukladá sa predsedovi vlády, aby predložil do Národného zhromaždenia samostatný návrh zákona o or-

³⁷ CSERNICKSKÓ, István: *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén: 1867 – 2010*. Budapest 2013, s. 157 – 192.

³⁸ KOZMA, Miklós: Az ukrán kérdés Kárpátalján. In: *A visszacsatolt Kárpátalja. Napló* (ed. BRENZOVIČS, László). Ungvár 2010, s. 248 – 254.

ganizácii samosprávy Podkarpatska.“ Počas zasadnutia poslaneckej snemovne 12. novembra 1941 Andrej Bródy jedno vystúpenie prerušil výkrikom: „Prechodné riešenie malo trvať dva mesiace!“³⁹ Nikto proti tomuto tvrdeniu neprotestoval. Viackrát zmenený návrh zákona o autonómii sa nakoniec dostal pred maďarský parlament v júli 1940. Maďarská historiografia opakovane uvádza, že premiér krátko na to, 5. augusta, návrh stiahol pod vplyvom bezpečnostno-politických argumentov vojenských kruhov. Toto tvrdenie je výsledkom nesprávnej interpretácie zdrojov, ide o omyl, ktorý sa na desaťročia zafixoval v odbornej literatúre. Teleki návrh vôbec nestiahol, ani ho nedal odložiť ad acta. Od jeho predloženia prešli ešte celé mesiace, kým sa nakoniec rozhodlo o nepokračovaní v rokovaní.⁴⁰ Podkarpatsko patrilo Maďarsku, kde v tieni vojny, v susedstve východoslovenskej ríše nikto nechcel pozdvihnúť východných Slovanov, nikto nechcel, aby sa tu žijúci ľud začal podobať východoslovanským národom.

Hungarians and Ruthenians in Subcarpathian Ruthenia and the impact of their mutual coexistence on the process of ethnic identification of the Ruthenian population

CSILLA FEDINEC

The question under discussion is how the Hungarian political elite approached ethnic self-identification of the Ruthenians during the period of the so-called Ruszka krajna (Ruthenian Land, a marginal territory of the Kingdom of Hungary) and Sub-Carpathian Regency, and how linguistic and ethnical factors (formation of a new Hungarian-Russian language) alongside political considerations (rejection of autonomy) played a dominant part in the official Hungarian policy, which concentrated on the top-down shaping of the Ruthenian identity.

³⁹ Az országgyűlés Képviselőházának 217. ülése 1941. november 12-én. *Képviselőházi napló*, XI/1939, s. 110.

⁴⁰ VASAS, Géza: Mi történt 1940. augusztus 5-én s annak folytatásaként? – In: *Regio – kisebbség, kultúra, politika, társadalom*, 2015, č. 3, s. 150 – 198.